

Recenzje

Witold Więśław, *Stare polskie zadania z matematyki*, Wydawnictwo NOWIK, Opole 2000, str. 151, ISBN 83-87631-27-2.

Recenzowana książka jest zbiorem wypisów z dawnych polskich książek matematycznych, pochodzących ze zbiorów Biblioteki Kórnickiej, Ossolineum i Zbiorów Specjalnych Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu (Biblioteka na Piasku). Zadania zostały ułożone chronologicznie, stuleciami, poczynając od wieku XVI po wiek XIX. W każdym stuleciu przytoczono po kilka lub kilkanaście zadań z jednej książki, w sumie 300 zadań z 25 książek (wiek XVI – 5 zadań z 2 książek, wiek XVII – 49 zadań z 2 książek, wiek XVIII – 165 zadań z 15 książek, wiek XIX – 81 zadań z 6 książek). Całość otwiera *Algorithmus: to iesth nauka Liczby: Polską rzeczą wydana: przez Xiędza Tomasza Kłosa. Na trzy się części dzieli, Pierwsza będzie o osobach Liczby, wtóra o Regule detri, Trzecia o rozmaitych rachunkach y o spotkach Kupieckich. Krakowie ex Officina Ungleriana, 1538. Zamyka ją zaś książka Placyda Dziwińskiego *Zasady algebry dla wyższych klas gimnazjów i szkół realnych*, Lwów 1891. Obfitość książek z wieku XVIII związana jest z działalnością Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych powołanego przez Komisję Edukacji Narodowej, które zdołało przygotować trzydzieści podręczników dla szkół narodowych.*

W przypadku każdej książki podano krótką notkę wstępną zawierającą informacje o autorze, o ile tylko coś o nim wiadomo (niektórzy autorzy, zwłaszcza ci dawniejsi, pozostają do dziś anonimowi). Niektóre zadania przytoczono wraz z oryginalnym rozwiązaniem podanym przez au-

tora. Autor wyboru zrezygnował z zamieszczenia obszerniejszych komentarzy i przypisów, pozwalając czytelnikowi na bezpośrednie obcowanie ze starymi tekstami. Jedy- nym wyjątkiem jest tu zamieszczenie krótkich wyjaśnień terminów, dziś często zapomnianych bądź mających zupełnie inne znaczenie. Czasami też podano wyjaśnienia pozwalające zrozumieć zadanie lub jego rozwiązanie, w szczególności dotyczące obowiązujących naówczas systemów monetarnych czy systemów miar i wag. Wszystkie te uwagi zgrupowano w przypisach na końcu książki. Większość zadań, to zadania o treści praktycznej, dotyczące sprzedaży (na przykład sukna lub wina), podziału zysków i strat, obliczania procentów (w tym procentów składanych).

Książka została wydana niezwykle starannie. Zaopatrzono ją w stosowne dodatki mające ułatwić lekturę. Mamy więc w szczególności obszerny (8 stron) dodatek o pisowni oraz słowniczek terminów i wyrazów staropolskich (przy każdym zamieszczonym tu terminie podano numer zadania, w którym wystąpiło ono po raz pierwszy, lub numer strony, jeśli wyraz ten pojawił się w tytule jakiegoś dzieła). Dodano też indeks zadań według ich tematyki (arytmetyka elementarna; geometria – zadania konstrukcyjne; geometria – zadania na dowodzenie; geometria – zadania rachunkowe; matematyka finansowa – procenty, pożyczki, spółki; ułamki, proporcje, reguła trzech; równania kwadratowe; równania I stopnia; teoria liczb, podzielność; układy równań pro-

wadzące do równań kwadratowych; układy równań stopnia pierwszego).

W książce zachowano starą oryginalną pisownię i ortografię (wraz z interpunkcją). Pozwoliło to zachować koloryt przytoczonych tekstów. Całości „bibliofilskiego smaczku” dopełnia zastosowana w książce czcionka oraz kolor papieru i kolor druku, jak również zamieszczone przy niektórych cytowanych dziełach faksymilowe odbitki ich stron tytułowych czy fragmentów.

Książka z pewnością znajdzie wielu czytelników. Zainteresuje ona niewątpliwie historyków matematyki oraz nauczycieli. Tych pierwszych głównie dlatego, że jest źródłem wiedzy o dawnej polskiej literaturze matematycznej związanej z podręcznikami i zbiorami zadań. Tych drugich dlatego, że wiele zadań zamieszczonych w książce może być i dziś z powodzeniem wykorzystanych przez nauczycieli, wiele z nich ma walory dydaktyczne i wychowawcze. Zainteresuje ona jednak (a przynajmniej zainteresować powinna) także polonistów i historyków. Polonista znajdzie w niej bowiem teksty staropolskie, w tym utwory wierszowe, które są dobrą ilustracją polszczyzny dawnych wieków, a do tego są to teksty specjalne, do których specjaliści od ję-

zyka nie tak często się odwołują (może odstrasza ich tematyka tekstów?). Dla historyka interesujące będzie niewątpliwie powiązanie tematyki zadań z realiami okresu, w którym powstawały. Wiele zadań dotyczy bowiem gospodarki kraju, kupna, sprzedaży (a więc przy okazji zawiera informacje na temat miar, wag, systemów monetarnych). Można też zauważyć związek tematyki zadań z ówczesnymi wydarzeniami historycznymi (dla przykładu: w czasach wojen zwiększała się liczba zadań dotyczących przemarszu wojsk, szkód powstałych w wyniku konfliktów itp.) Wszystko to świadczy też o tym, że nauczanie matematyki miało na celu wiedzę praktyczną, nastawione było na aspekt praktyczny, na zaznajomienie uczniów z systemami miar i wag, systemem monetarnym i wyrobienie umiejętności posługiwania się nimi w praktyce życia codziennego.

Podsumowując należy powiedzieć, że otrzymaliśmy bardzo interesującą (pod wieloma względami) i pięknie wydaną książkę, która z pewnością znajdzie czytelników w kręgach nie tylko matematyków, ale i humanistów.

Roman Murawski